

התעשייה

1. קווי ההתפתחות העיקריים

ב-1968 גדלה התפוקה הגולמית הריאלית של ענף התעשייה ב-29 אחוזים, בהמשך למגמת הגידול המהיר שהחלה במחצית השנייה של 1967. גידול זה נבע מעלייה בביקוש, מצד אחד, והתאפשר מזמינותם של גורמי ייצור מובטלים, מצד שני. במחצית הראשונה של 1968 נמשך קצב הגידול המהיר של הייצור שאיפיין את מחציתה השנייה של 1967, אך במחצית השנייה חלה בו האטה (במחצית הראשונה של 1968 גדל הייצור ב-17 אחוזים, לעומת 6 אחוזים במחצית השנייה). נראה, שאין השוני בין המחציות מרמז על מפנה בתפוקת התעשייה, אלא הוא חלק מתהליך טבעי של יציאה מהשפל. בראשיתו של תהליך זה פעלו גורמים מיוחדים וחד פעמיים מצד הביקוש שהשפעתם נתמתנה לאחר מכן. במחצית השנייה של 1968 המשיך איפוא הייצור לגדול, אם כי בקצב איטי יותר ובכך הוא חוזר, כנראה, לקצב הגידול שאפיין אותו לפני המיתון (15-13 אחוזים לשנה). בצד האטה זו בייצור, שעיקרה נובעת מהאטה הגידול בביקוש המקומי הסתמנו לקראת סוף השנה קשיים מצד גורמי הייצור שהתבטאו במחסור בכוח אדם מקצועי, בהקטנת עודף כושר הייצור בתעשייה.

בחינת הגידול בתפוקה לפי תוספת לשימושים הסופיים מצביעה על שינוי בחשיבותם היחסית של גורמי הביקוש בהשוואה לשנה הקודמת. השימושים המקומיים — אשר ירידתם בשנת 1967 גרמה לירידת התפוקה — גדלו ותרמו כ-60 אחוזים מתוספת התפוקה בתעשייה. בתוך השימושים המקומיים בלטה ירידה בחשיבות היחסית של הצריכה הפרטית והציבורית ועליה בחשיבות ההשקעות. הגידול ביצוא הסביר כ-40 אחוזים מהגידול מתפוקת התעשייה וחלקו בתפוקה הנובעת בכללה עלה מ-26 ב-1967 ל-30 אחוזים ב-1968.

הפריון הנמדד בתעשייה גדל ב-16 אחוזים ולזכותו ניתן לזקוף למעלה מ-50 אחוזים מהגידול הכללי בתפוקה. שיעור זה גבוה מהממוצע בשנים 1960-1965. קרוב לוודאי, שב-1968 — כמו בשנה הקודמת — נבע הגידול בפריון לאו דווקא משיפורים טכנולוגיים ומעלייה באיכות גורמי הייצור, כי אם בראש וראשונה מעליית שיעורי הניצולת של גורמי הייצור.

המספר הממוצע של ימי העבודה בתעשייה גדל בכ-19 אחוזים. בשנים 1966 ו-1967 חלה ירידה במספר זה, אך גם בשנים 1965-1966 היו שיעורי הגידול נמוכים מזה של 1968. במשך השנה חלה האטה בגידול תשומת העבודה, במקביל להאטה בייצור.

מלאי ההון גדל במשך שנת 1968 ב-8.0 אחוזים לעומת גידול של 1.7 אחוז בלבד בשנה הקודמת וכ-6 אחוזים בשנת 1966. עליית מלאי ההון במשך 1968, חורגת ממגמת ההאטה בגידול מלאי ההון, שהסתמנה בתעשייה החל בשנת 1963.

התרחבות הייצור התעשייתי בשיעור גבוה לא לוותה בעלויות מחירים והוצאות ייצור. במספר ענפים, ובעיקר אלה המפנים את עיקר תפוקתם לייצור חומרי בנייה, הסתמנה אמנם עליית מחירים (שאין להסבירה בפיחות שער המטבע מנובמבר 1967), אולם תופעות אלו היו בבחינת חריג בתעשייה.

השינויים בתפוקה ובתשומה של גורמי הייצור, 1964 עד 1968

(אחוזים)

עלייה או ירידה (-) בהשוואה לתקופה הקודמת						ממוצע שנתי
דצמבר 1968	1968	1967	1966	1965	1964	
21.3*	28.6	-3.1	1.4	9.9	15.0	התפוקה הריאלית
14.9*	14.9	-5.4	-1.9	1.5	5.2	מספר השכירים
15.7*	15.3	-5.5	-2.4	0.6	5.3	מספר עובדי הייצור
12.5*	18.6	-8.3	-2.9	0.6	7.1	מספר ימי העבודה של עובדי הייצור
..	87.6	-22.4	-25.3	-8.2	8.2	ההשקעה הריאלית
7.8	1.7	2.4	6.2	9.4	11.8	מלאי ההון הגולמי הריאלי**
7.1*	8.2	4.4	2.9	9.3	7.4	התפוקה ליום עבודה
12.5	26.5	-6.5	-5.9	0.5	2.9	התפוקה ליחידת הון
10.6	15.0	1.1	0.6	6.0	5.7	שינוי בפריזון גורמי הייצור***
4.9****	3.1	5.4	16.1	14.2	10.2	שכר-עבודה יומי לפועל
11.2	24.8	3.1	18.9	12.2	13.3	היצוא (דולר פו"ב)
2.9	2.3	1.2	4.8	3.9	1.0	מחירים בשוק המקומי
2.0****	-4.7	-0.3	11.2	4.5	3.2	שכר יומי / תפוקה ליום עבודה

* מחושב על בסיס נתונים מנוכי עונתיות.

** השינוי במלאי ההון בתחילת השנה לעומת תחילת השנה שקדמה לה — לצורך חישובי הפריזון.

*** ראה דיון בטכסט על הטיה במדידה הבולטת בשנתיים האחרונות.

**** רביע אחרון של 1968 לעומת רביע אחרון של 1967.

המקורות: לנתוני הלוח מפורטים בנספח, הקרה מספר 1.

שכר העבודה ליחידת תפוקה ירד בשנה האחרונה ב-5 אחוזים, לעומת רמתו הממוצעת ב-1967; וזאת, למרות העלייה בשיעור של כ-3 אחוזים¹ בשכר הנקוב במשך השנה. ייתכן, ששינוי בהרכב העובדים בענפי הייצור השונים ובעיקר כניסתם של מובטלים ועובדים מהשטחים פעלו להורדת השכר הממוצע. ירידת השכר ליחידת תפוקה מוסברת בראש ובראשונה בקיומן של עתודות כוח עבודה בלתי מנוצלות שמנעו גידול נוסף בשכר ובגידול המואץ בתפוקה. חלקו של השכר ליום עבודה בתפוקה ירד מאז הרביע הראשון של 1967 לאחר עלייה מתמדת במשך שנת 1966 (ראה דיאגרמה י"ב-1).

הירידה בהוצאות השכר ליחידת תפוקה מצביעה על עליית התמורה לגורמי ייצור אחרים בתעשייה². עם זאת, מאז הרביע הראשון של 1968 לא חל שינוי מהותי בחלק השכר ליום עבודה בתפוקה כשברביע האחרון של השנה אף הסתמנה עליית מה.

היצוא גדל בשנת 1968 ב-25 אחוזים והגיע לכ-480 מיליון דולר. העלייה המואצת ביצוא נעשתה לאחר שנה בה גדל היצוא בשיעור נמוך של כשלושה אחוזים בלבד. הגידול ביצוא ב-1968 הוא תוצאה משולבת של קיום כושר ייצור מובטל והעלאת התמורה הריאלית של היצוא, בעקבות

¹ עליית שיעור השכר הנקוב ב-1968 היתה גמוכה במידה רבה מהגידול שחל בשיעורים אלה בתקופה 1961 עד 1966. המקור לנתונים הם מודי התעשייה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

² ירידת חלק השכר בתפוקה ליחידת עבודה, מצביעה על עליית ההכנסות שלא מעבודה ויכולה לשמש לכן אינדיקטור לכיוון השינוי ברווחיות השוטפת בתעשייה. מה גם, שכנראה, לא חל גידול ניכר בשנה האחרונה במרכיבי ההוצאה השוטפת שאינם שכר.

לגידול הכולל בתפוקת התעשייה. הירידה בתרומתה היחסית של הצריכה הציבורית מקורה בהאטת קצב הגידול בקניות מערכת הביטחון, התיצבות רמת הקניות האזרחיות מהתעשייה ובגידול המואץ במרכיבי הביקוש האחרים.

במקביל לירידת חשיבותו היחסית של ביקוש הסקטור הציבורי חלה עלייה ניכרת בתרומת ההשקעות לגידול תפוקת התעשייה. הגידול בהשקעות במשק הגיע ב-1968 ל-44 אחוזים ותרם כ-15 אחוזים מהגידול בתפוקה הכוללת בתעשייה. בשנה הקודמת גרמה הירידה בהשקעות לירידת התפוקה בתעשייה בשיעור ניכר (ראה לוח י"ב-3).

הצריכה הפרטית גדלה בשנה האחרונה ב-12 אחוזים ותרמה לגידול התפוקה התעשייתית למעלה מ-30 אחוזים. האטת הגידול בתפוקה הנובעת מהצריכה הפרטית ב-1967 היתה בשיעור מקביל לירידת התפוקה הכוללת, כך שחלקה בסך התפוקה נשאר באותה שנה ללא שינוי, התאוששות הביקוש ב-1968 האיצה גם את הביקוש הפרטי לנכסי צריכה, ובפרט את הביקוש הפרטי לנכסי צריכה בני קיימא. ייצורם של האחרונים גדל ב-46 אחוזים במשך 1968 לעומת גידול של 18 אחוזים בייצור מוצרי צריכה שוטפת. תרומת הצריכה הפרטית לסך הגידול בתפוקה היא איפוא תוצאה של ירידה בתרומתה היחסית של הצריכה השוטפת — זו נפגעה בתקופת המיתון במידה מצומצמת יחסית — ועלייה בתרומת הביקוש למוצרי צריכה בני-קיימא.

לוח י"ב-3

הגורמים המסבירים את הגידול בייצור התעשייתי, 1965 עד 1968
(אחוזים)

1965 לעומת 1960		1966 לעומת 1965		1967 לעומת 1966		1968 לעומת 1967	
שיעור גידול שנתי ממוצע	התרומה לגידול התפוקה	שיעור גידול	התרומה לגידול התפוקה	שיעור גידול	התרומה לגידול התפוקה	שיעור גידול	התרומה לגידול התפוקה
א. גורמי היצע							
16.2	100	1.4	100	-3.1	-100	28.6	100
9.2	36	-2.9	-121	-8.3	-167	18.6	45
10.3	27	6.2	178	2.4	30	1.7	3
ערך הייצור התעשייתי							
ימי עבודה של עובדי ייצור							
מלאי ההון							
גידול ערך ייצור כתוצאה							
63		57			-137	48	
6.0	37	0.6	43	1.1	37	15.0	52
מגידול במדד התשומות							
"הפריון" הנמדד *							
ב. אינדיקטורים לתרומת הגידול בביקוש **							
0.8	29	-3.1	-50	19.6	34		
24.4	92	43.1	90	27.2	9		
-13.1	-196	-26.4	-152	31.4	16		
-1.4	-75	-4.7	-112	22.6	59		
10.7	175	1.5	12	33.9 ***	41 ***		
1.4	100	-3.1	-100	28.6	100		
צריכה פרטית							
צריכה ציבורית							
השקעות							
סך כל השימושים המקומיים							
יצוא							
סך כל השימושים							

* חישובי פריון גורמי הייצור נעשו לפי השיטה המוצגת בספרו של ד"ר א"ל געתון, הון, תעסוקה ותפוקה בישראל, תוך הנחה שפונקציית הייצור המצרפית בתעשייה מתאימה לחישובים מסוג זה.
** גידול תפוקה נובעת מביקושים סופיים.
*** כולל קניות חושבי השטחים המוחזקים.
מקור: לחלק א: ראה מקור ללוח י"ב-1 בנספח.
לחלק ב: חישובי בנק ישראל — לוחות תשומה תפוקה, נתונים ארעיים.

חלקם של סך כל השימושים המקומיים בגידול תפוקת התעשייה הגיע לכ-60 אחוזים. ב-1967, לעומת זאת, היתה השפעתם בכיוון של ירידת התפוקה. השינוי במבנה השימושים קשור לתהליך יציאת המשק מן השפל. כאמור, מילא הביקוש של הסקטור הציבורי תפקיד מכריע בתחילת תהליך ההתאוששות, אך חלקו ירד בשנת 1968, כאשר גדל ביקוש הסקטור הפרטי כתגובה על תהליך ההתרחבות המחודש.

התפוקה הנובעת מהיצוא במישור ובפקפין עלתה בשנת 1968 ב-34 אחוזים לעומת השנה הקודמת. חלקו של היצוא בתוספת התפוקה הנובעת הגיע לכ-40 אחוזים, לעומת 12 אחוזים בשנה הקודמת. הגידול ביצוא היה בין הגורמים העיקריים להתאוששות הייצור התעשייתי מאז יוני 1967, וחשיבותו גדלה במיוחד במחצית הראשונה של 1968. במחצית השנייה של אותה שנה ירד חלקו של היצוא בתפוקה לעומת המחצית הראשונה, עקב הירידה שחלה ביצוא המוצרים "המיוחדים" וההאטה ביצוא של ענפים, המפנים את מרבית תוצרתם לשוק המקומי. האטה אחרונה זאת מבטאת, קרוב לדאי, את התחרות בין שיוק לשוק המקומי וליצוא, שחודשה בהדרגה, לקראת סוף השנה.

לקשרי המסחר בין ישראל ותושבי השטחים נודעה בשנת 1968 השפעה גדולה יותר על התעשייה מאשר בשנה הקודמת, אם כי סך כל ההשפעה אינו ניכר (להוציא אולי מספר מועט של ענפים). בחודשים הראשונים לאחר המלחמה עדיין התקיימו הגבלות חמורות על הסחר עם תושבי השטחים, ולהרשאה של סחר עם אזורים אלה היתה בתחילה השפעה מצומצמת בלבד. בשלב זה, שהתחיל למעשה בשלהי 1967, התרכזו קניות תושבי השטחים מהתעשייה במוצרי מזון. רק בשלב מאוחר יותר, לאחר שכלכלת השטחים קיבלה צביון יציב יותר, גדלו הקניות מענפי תעשייה אחרים. התייצבות חיי הכלכלה והמסחר בשטחים לוותה בחיסולו של מלאי המוצרים שהצטבר קודם המלחמה. עיקר הקניות של תושבי השטחים מהתעשייה התרכזו, כנראה, בענפי המזון, טכסטיל והלבשה, כלי בית, מוצרי פלסטיק ומוצרי בנייה שונים.

כתוצאה מההתפתחות הכללית בביקוש במשק בשנה האחרונה חל שינוי במבנה התפוקה הנובעת מהביקושים הסופיים בהשוואה לשנים קודמות. על שינויים אלה ניתן לעמוד מהלוח הבא:

התפלגות התפוקות הנובעות בתעשייה מביקושים סופיים 1965 עד 1968

(אחוזים)

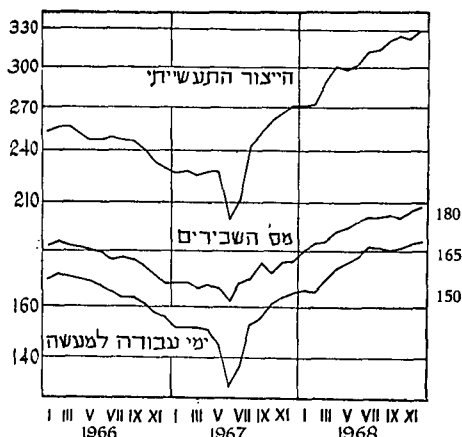
1968	1967	1966	1965	
47	50	50	51	צריכה פרטית
9	10	7	5	צריכה צבורית
14	14	18	21	השקעות
70	74	75	77	סך ביקושים מקומיים
*30	26	25	23	יצוא
100	100	100	100	סך כל הביקושים

* כולל 2 אחוזים של יצוא לשטחים.

ה מק ו ר : אומדנים ארעיים ממחקר תשובה תפוקה בנק ישראל.

השינוי הבולט הוא הירידה בחלקם של השימושים המקומיים בסך התפוקה הנובעת ועלייה מקבילה בחשיבות היצוא. העלייה בחשיבותו היחסית של היצוא נעוצה בשחרור מקורות ליצוא ועליית התמורה לדולר יצוא, במשך תקופת המיתון ומתן עידוד להשקעות בענפי יצוא במשך תקופה ארוכה. שינוי נוסף בעל חשיבות היא העלייה מאז 1965 בחלק הצריכה הציבורית בתפוקת התעשייה. עלייה זאת מבטאת בראש ובראשונה את הגדלת צורכי הביטחון. הירידה בחלק היחסי של הצריכה הפרטית ב-1968 נבעה מגידול ביתר השימושים המקומיים שנפגעו יותר בשפל. יציבות חלקה של התפוקה הנובעת מהשקעות בין השנים 1967 ו-1968 מקורה בהשוואת גדלים ממוצעים

דיאגרמה י"ב-2
מדדי התעשייה, 1966 עד 1968
(1958=100; נתוני מגמה)

כיוול חצי לוגריתמי.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

גורמי הייצור. קשיים אלה נוצרו בעקבות התקרבות המשק לתנאי תעסוקה מלאה וחיסול הולך וגובר של מלאי גורמי ייצור בלתי מועסקים. ההאטה במחצית השנייה של השנה הסתמנה בייצור התעשייתי בכללו ובמרבית ענפי המשנה. יוצאים מכלל זה היו ענפים, כמו: ציוד חשמלי (להוציא מכשירים ביתיים כמו: רדיו פטפונים וטלביזיות ומכשירי צילום), כלי הובלה, נייר ומוצרי, הדפסה וטכסטיל. במקביל להאטה קצב גידול הייצור שנגרמה עקב האטה הביקוש הפרטי חלה גם האטה בגידול הביקוש הציבורי מהתעשייה, וביצוא.

האטה קצב גידול הייצור התעשייתי במחצית השנייה של השנה אינה מלמדת על שינוי במגמת העלייה בייצור. יש לראות בהאטה זאת, בראש ובראשונה, חזרה לקצב ההתפתחות שאפיין את התעשייה בשנים שלפני המיתון.

ב. הרכב הייצור התעשייתי

הגידול בתפוקת התעשייה היה המאפיין המרכזי של התפתחות הייצור בכל ענפיה. לא זו בלבד שהרמה הכללית של הייצור עלתה מעבר לרמת הייצור של ראשית 1966 — תקופה בה הגיעה רמת הייצור בתעשייה לשיאה — אלא שהדבר נכון לגבי כל ענפי הייצור. בחלקם הגדול של ענפי התעשייה הושגה רמה זאת עוד בסוף 1967, ואילו ביתר (הלבשה עור ומוצרי מינרלים אל מתכתיים, יהלומים מתכת בסיסית ומכונות) היא הושגה במחצית הראשונה של 1968.

ההבדל הבולט במבנה הייצור בהשוואה לתקופה שלפני המיתון הוא חלקם הנמוך יחסית של תפוקת מוצרי בנייה והשקעה בסך הייצור התעשייתי. למרות הגידול המהיר בייצורם בשנה האחרונה עדיין נמוך חלקם בסך הייצור מאשר בתקופה שלפני המיתון. במקביל לכך חלה עלייה בחשיבות היחסית של תפוקת ענפים המיצרים מוצרי צריכה שוטפת ובני קיימא.

במשך שנת 1968 בלט הגידול בתפוקת הענפים המייצרים את עיקר תפוקתם לצריכה. בתוך קבוצה זאת בלטו בשיעור התרחבותם מוצרי צריכה בני קיימא, כגון מכשירי רדיו וטלביזיה (הייצור גדל בלמעלה מפי 14), מכשירי חימום (45 אחוזים), מכשירי אופטיקה וצילום (60 אחוזים), תיקון מכונות (28 אחוזים) חפצי חן (32 אחוזים).

הגורמים לגידול המואץ בייצור מוצרי בני קיימא היו: פתיחת הטלביזיה הישראלית ערב יום העצמאות ה-20, חשש לשינוי בשער החליפין והוזלת מחירים בעקב הורדות מיסים, אשר השפעתם התרכזה בראשית השנה. גורם נוסף, הבולט במיוחד בקבוצת מוצרים זאת, היה חידוש המלאי המהיר לאחר השפל. כן תרמה להרחבה מואצת של הייצור הגדלת סיומי הבנייה ורכישת דירות עומדות, או שיפוצן וחידושן של דירות ישנות.¹

ענפים אשר תפוקתם מיועדת בעיקרה לצריכה שוטפת שהם גם הענפים שנפגעו פחות מאחרים בתקופת השפל, התרחבו במשך 1968 בשיעור נמוך יותר, בדרך כלל. בקבוצה זאת בלט הגידול בענף ההלבשה (30 אחוזים), וכן במספר ענפים קטנים יחסית כמו מכשירי כתיבה, תרופות, ומוצרים כימיים שונים.

¹ ראה דיון בפרק ד' "הצריכה" ובפרק י"ג הבנייה.

השינוי הריאלי בתפוקת התעשייה לפי ענף, 1967 ו-1968

(אחוזים)

ענף	1968 לעומת 1967		1967 לעומת 1966		1968 לעומת 1967	
	שיעור גידול	חלק הענף בתוספת התפוקה	שיעור גידול	חלק הענף בתוספת התפוקה	שיעור גידול	חלק הענף בתוספת התפוקה
מכרות ומחצבים	18.8	2.6	2.4	0.5	6.2	1.2
מזון	14.5	7.9	4.6	3.6	18.0	13.6
טקסטיל	29.1	11.0	33.6	18.1	19.4	10.2
הלבשה	30.2	2.9	37.1	5.0	29.7	3.9
עץ ונגרות	41.1	8.5	26.0	7.6	19.4	5.6
נייר ומוצרי	19.8	1.7	30.4	3.7	10.3	1.2
הדפסה והוצאה לאור	12.3	1.7	16.8	3.3	8.4	1.6
עור והנעלה	23.5	1.3	28.2	2.2	2.5	0.2
גומי ופלסטיקה	44.8	5.9	30.3	5.7	20.8	3.8
כימיקלים	27.9	7.6	38.6	15.1	12.2	4.6
מינרלים אל מתכתיים	26.4	7.0	-6.4	-2.4	14.2	5.2
יהלומים	21.7	2.2	0.2	0.0	15.0	2.1
מתכת בסיסית	45.5	4.4	8.1	1.1	31.0	4.2
מוצרי מתכת	38.0	8.2	22.3	6.9	21.0	6.3
מכונות	40.9	5.8	30.4	6.2	31.5	6.2
ציוד חשמלי	70.7	8.5	24.2	4.2	101.3	17.0
כלי הובלה	41.1	11.0	45.3	17.3	30.6	11.4
תעשיות שונות	34.3	1.8	25.3	1.9	23.3	1.7
סך כל הגידול	28.6	100.0	21.2	100.0	21.3	100.0

ה מקור : מדרי הייצור התעשייתי — הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ועיבודי בנק ישראל.

ייצור חומרי בנייה גדל במרוצת השנה בכ-19 אחוזים. גידול זה נבע מהגידול הכללי שחל בענף הבנייה. למרות הגידול היה חלקה של קבוצה זו בכלל התפוקה נמוך מחלקה בשנים שלפני המיתון. הגידול בלט בעיקר במוצרים המהווים תשומות בהתחלות בנייה ובעבודות עפר וסלילה — במקביל לעליית משקלן של עבודות אלו בהשקעות בענף הבנייה¹. גידול בולט חל בייצור מוצרי חומר וסיד (69 אחוזים), קונסטרוקציות ברזל (48 אחוזים), ציוד להתקנה חשמלית (41 אחוזים) מוצרי תיל ופח (כ-30 אחוזים) וזכוכית ומוצריה (26 אחוזים). בקבוצת הענפים המיצרים מכונות וציוד בלט שיעור הגידול בייצור מכונות לחקלאות (60 אחוזים), ייצור והרכבת מכונות (49 אחוזים), מכונות לתעשייה ובניין (29 אחוזים), ייצור ותיקון אניות ומטוסים (30 אחוזים). האצת הייצור של ענפים אלה מקורה בגידול המואץ בהשקעות שחל השנה במשק ובלט במיוחד בהשקעות בציוד ובכלי תובלה.

ג. מחירי תפוקת התעשייה

מחירי התפוקה התעשייתית בשוק המקומי היו בשנת 1968 גבוהים בכ-2.3 אחוזים בממוצע מרמתם ב-1967. במשך שנת 1968 עלו מחירי התפוקה בכ-3.0 אחוזים.

¹ ראה פרק י"ג, הבנייה והדיור" להלן.

שיעור השינוי במחירי התפוקה התעשייתית * בשוק המקומי, 1964 עד 1968

הענף והיעוד	העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת					דצמבר 1967 לעומת דצמבר 1968
	1964	1965	1966	1967	1968	
מכרות ומחצבים	2.7	9.6	1.5	-0.9	3.6	4.1
מזון	1.1	5.5	4.6	1.6	2.3	2.9
טקסטיל	1.3	2.8	6.3	5.2	-0.1	1.0
הלבשה	-0.9	0.8	4.6	1.3	2.2	2.8
עץ ומוצרי	2.2	5.7	2.0	-0.1	2.7	2.7
נייר ומוצרי	2.0	2.8	0.6	-1.0	1.0	1.4
עור והנעלה	1.4	6.9	15.4	—	4.0	2.5
גומי ופלסטיק	-1.9	-2.9	0.8	1.3	0.8	0.6
כימיה ונפט	0.2	2.6	5.5	3.0	3.9	3.4
מינרלים אל מתכתיים	0.8	4.1	4.2	1.4	1.1	1.7
מתכות בסיסיות	1.2	4.1	6.2	2.4	7.1	5.9
מוצרי מתכת	1.4	7.7	5.1	0.8	5.0	5.4
מכונות	1.0	2.5	2.6	-1.8	-1.1	4.0
ציוד חשמלי	1.1	4.9	3.2	0.6	4.8	2.7
כלי הובלה	1.4	11.3	7.8	-0.4	2.2	3.0
שונות	0.3	5.9	3.9	1.2	7.0	4.9
סך כל התעשייה	1.0	4.9	4.8	1.2	2.3	2.9

* מחושב לפי משקלי תפוקת הענפים בשוק המקומי בשנת 1965.
ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

עיקר עליות המחירים התרכזו בראשית השנה. בחלק מהענפים הן תוצאה ישירה של פיחות שער המטבע בנובמבר 1967. למרות זאת, במספר ענפים הסתמנו עליות מחירים שאינן מוסברות על ידי שינוי שער המטבע בלבד, ועיקרן אף לא התרכזו בנקודת זמן מסוימת. בענפים כמו מכרות ומחצבים (עליית מחירים של 4.1 אחוזים במשך 1968), כימיה ונפט (3.4), מתכת בסיסית (5.9), מוצרי מתכת (5.4), מכונות (4.0), היתה עליית המחירים גבוהה מהממוצע בתעשייה כולה ושיעור עליית המחירים היה גבוה מזה שניתן לצפות לו בעקבות הפיחות. נראה, שעליות אלו מעידות על לחצי ביקוש בענפים מסויימים. סברה זו נתמכת על ידי העובדה, שבתוך הקבוצות הללו עלו מחירי המוצרים המיועדים בעיקרם לבנייה (כמו מוצרי מחצבה, צבעים, ברזל ופלדה, צנורות, מוצרי מתכת לבנין, כלי בית).

מאידך גיסא, במספר ענפים, כמו: מוצרי מתכת אל ברזלית, תמרוקים, מוצרי ארמטורה, פח ומוצרי נייר וקרטון — נספג חלק מהתייקרויות הפיחות על ידי היצרנים והן לא "גולגלו" לצרכנים.

העובדה שלמרות גל הביקוש הגואה שפקד את התעשייה בשנה האחרונה, לא חלו עליות מחירים ניכרות מקורה בראש ובראשונה בקיומן של עתודות ייצור בלתי מנוצלות בהיקף ניכר. גורמים נוספים שפעלו בכיוון דומה היו יציבות יחסית של הוצאות הייצור ובעיקר הירידה בשכר ליחידת תפוקה וכן הגידול ביבוא אשר עזר בסיפוק הבקוש הגואה לתפוקת התעשייה.

3. היצוא התעשייתי

א. ערך היצוא התעשייתי (פו"ב), לרבות יהלומים, הגיע בשנת 1968 ל-480 מיליון דולר לעומת 385 מיליון דולר בשנת 1967. הגידול בין שתי השנים הגיע ל-25 אחוזים. ערך היצוא, למעט יהלומים, הגיע השנה ל-287 מיליוני דולרים גידול ב-26 אחוזים (כ-60 מיליוני דולרים). הערך המוסף הגולמי ביצוא התעשייתי גדל בשנת 1968 בכ-47 מיליוני דולרים (במחירים שוטפים), שיעור גידול הערך המוסף עמד על 27.5 אחוזים שהוא שיעור גבוה יחסית לשיעורים מאז 1964. הערך המוסף הגיע בשנה זאת לכ-222 מיליון דולר לעומת 174 מיליון דולר בשנה קודמת. גידול הערך המוסף מבטא הן את הגידול בסך היצוא, והן את עליית משקלם של ענפים בעלי ערך מוסף גבוה יחסית.

לוח י"ב-7

היצוא התעשייתי (פו"ב) והערך המוסף, 1964 עד 1968

(מחירים שוטפים)

סך כל היצוא 1968	עלייה או ירידה בהשוואה לשנה הקודמת					
	1968	1967	1966	1965	1964	
(מיליוני דולר)	(אחוזים)					
א. היצוא						
286	26.1	9.1	14.3	12.7	13.1	היצוא התעשייתי, פרט ליהלומים
194	22.9	-4.4	25.1	11.6	13.7	יצוא יהלומים (נטו)
480	24.9	3.2	18.9	12.2	13.3	סך היצוא התעשייתי
ב. הערך המוסף						
171	29.2	9.1	14.2	13.6	11.8	היצוא התעשייתי, פרט ליהלומים
51	19.5	-7.0	50.0	17.8	28.4	יצוא יהלומים (נטו)
222	26.9	4.7	22.2	14.5	15.0	סך היצוא התעשייתי

ה פ ק ו ר : לחלק א — הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ; לחלק ב — חושב בבנק ישראל מתוך נתונים ארעיים של מחקר תשומה תפוקה.

הגידול ביצוא התעשייתי בשנת 1968 הוא תוצאה של מספר גורמים שחברו יחד. בעיקר השפיעו תנאי אבטלה ועליית התמורה לדולר יצוא. להתאוששות בשוק העולמי, לאחר ההאטה שפקדה אותו בשנה הקודמת והסתגלות המשק לשינויי התנאים בעקבות המלחמה היתה השפעה בעיקר על הרחבת היצוא מענפים מיוחדים² (ראה הערה ללוח י"ב-9). קיומו של מלאי גורמי ייצור בלתי מועסק במשק, למרות התרחבות הביקוש המקומי אפשר להפנות מקורות וגורמי ייצור ליצוא.

התחרות בין הייצור ליצוא וייצור לשוק המקומי אשר אפיינה את שנות הגיאיות בביקוש והתעסוקה המלאה לא היתה קיימת כמעט בשנת 1967 ובמחצית הראשונה של שנת 1968. בחלקה האחרון של 1968 החלה, להסתמן, כנראה, ההתקרבות לתעסוקה מלאה. הדבר בא לידי ביטוי בהאטת מה ביצוא של ענפים שבתקופות גיאיות ייצרו בעיקר לשוק המקומי.

¹ ראה דיון מפורט בפרק ג' "מאזן התשלומים וסחר החוץ" והערה 1 בעמ' 201.

² ראה גם בנק ישראל, דיון וחשבוני 1967, פרק י"ב "התעשייה" ופרק ג'.

במקביל להימצאותם של גורמי ייצור בלתי מועסקים במרבית חלקי השנה חל גידול בתמורה לדולר יצוא.

המרכיב העיקרי של גידול בתמיכה לייצוא היה פחות שער הלירה בנובמבר 1967. עיקר היצוא התעשייתי בשנת 1968 התרכז בארצות אשר לא פיתחו את מטבעותיהן בעקבות פחות הלי"ש. כתוצאה מכך, התבטאה עליית שער החליפין הפורמלי בעלייה אפקטיבית בתמורה לדולר יצוא, בחלק ניכר משיעור הפיחות.

שיעורי התמיכות הישירות ליצוא אשר ניתנו עוד ב־1966 לא שונו באופן מהותי לאחר הפיחות, למעט קבוצת ה"ענפים המועדפים" אשר לגביה בוטלה תמיכה מיוחדת של 20 אגורות ולכן חלה ירידה של 10 אגורות בגובה התמיכה הכולל לקבוצה זאת. ענפים הכלולים בקבוצה זאת הם ברובם בעלי ערך מוסף גבוה יחסית, אולם היקף יצואם אינו רב. סוג תמיכות נוסף אשר תרם

לוח י"ב - 8

יצוא מוצרים עיקריים *, 1965 עד 1968

התפלגות תוספת היצוא			העלייה או הירידה (-) ביצוא בהשוואה לשנה הקודמת			1968	1967	1966	
1968	1967	1966	1968	1967	1966				
(מיליוני דולרים פו"ב)			(אחוזים)			(אחוזים)			
2.3	31.6	1.7	5.8	26.3	2.2	25.4	24.0	19.0	מוצרי פרי הדר
31.0	-14.8	3.7	229.0	-26.2	8.6	26.3	8.0	10.8	מוצרי מתכת אחרים
3.1	2.6	21.0	11.4	3.2	53.0	18.1	16.3	15.8	זיקוק דלקים
-0.1	4.5	-3.6	-0.5	6.7	-6.1	13.5	13.6	12.7	אשלגן כלורי
2.0	-9.0	13.8	11.3	-14.2	42.3	11.6	10.4	12.1	צמנט נחושת
3.8	-0.5	-1.8	25.1	-0.9	-4.8	11.5	9.2	9.3	חומרים סינטטיים
2.1	-1.1	3.1	13.0	-2.2	9.1	10.6	9.4	9.6	צמיגים ואבובים
2.2	-4.7	-2.6	16.2	-9.8	-6.9	9.6	8.2	9.1	חומרי כותנה
1.6	11.6	5.5	10.8	35.0	29.2	9.5	8.6	6.4	מוצרי סריגה
3.8	1.0	5.8	49.3	4.3	53.3	6.9	4.6	4.4	פוספטים
-1.9	-4.6	4.4	-14.1	-10.2	14.8	6.8	7.9	8.8	לבידים
7.3	5.7	-0.1	302.8	355.2	-7.2	5.7	1.4	0.3	גרביים
0.9	7.7	1.5	10.6	42.6	13.0	5.5	5.0	3.5	תרופות
1.7	5.2	3.1	22.0	28.2	-18.6	5.5	4.5	3.5	הלבשה
5.3	-25.5	-6.0	137.7	-57.9	-22.5	5.4	2.3	5.4	שמנים וכוספה
1.4	14.9	1.0	20.5	257.6	31.2	4.8	4.0	1.1	חומרי הדברה
-2.4	9.7	7.0	-23.7	46.1	82.6	4.5	5.9	4.1	אריגי-כותנה
3.6	2.2	1.1	88.9	22.3	17.7	4.4	2.3	1.9	חומרי-גלם פלסטיים
1.9	1.7	2.5	45.9	15.7	36.0	3.5	2.4	2.1	הלבשה מעור
2.6	2.6	-1.3	89.4	40.4	-21.6	3.3	1.7	1.2	אריגי צמר
72.2	40.8	59.8	28.4	6.8	10.9	192.4	149.7	141.5	סך הכול
סך כל התעשייה									
100.0	100.0	100.0	26.3	9.1	14.3	286.1	227.0	208.0	למעט יהלומים (נטו)
			24.8	3.2	18.9	480.2	384.9	373.1	סך כל התעשייה

* בלוח נכללו מוצרים שהיקף יצואם בשנת 1968 עלה על אחוז אחד מסך כל היצוא התעשייתי, למעט יהלומים.
ה מקור: נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

לגדול היצוא בענפי ההלבשה והטכסטיל הן קרנות ההשואה הענפיות. קרנות אלה מבוססות על קשר בין הייצור לשוק המקומי וגובה התמיכה ביצוא. הגידול בשיווק המקומי של מוצרים אלה יחסית לגידול היצוא תרם לגידול התמורה ביצוא.

כן גדל ההיקף של תמיכות אחרות שרובן מכוון להוזיל את הוצאות הייצור (כמו החזרי מס רכוש על ציוד ומלאי, פטור ממס נסיעות ליצואנים, קרן האשראי להון חוזר ותמיכות תקציביות שונות שהקפן בתקציב 1968/9 עלה על הקפן בשנה הקודמת ב-37 אחוזים).

במקביל לתמיכות פעלו גם תהליכים נוספים בכיוון דומה: התיצבות השכר ליחידת תפוקה ועלייה מתונה או אף מבוטלת של יתר מרכיבי ההוצאות לעומת עליית ההוצאות בחו"ל פעלו אף הם בכיוון הגדלת כדאיות היצוא.

לעליית התמורה דולר יצוא, בתקופה שבה לא היתה תעסוקה מלאה, נודעה השפעה על קצב גידול היצוא בעיקר בענפים שעיקר ייצורם יועד לשוק המקומי¹. שיעור הגידול ביצוא ענפים אלה הגיע בשנת 1968 לכ-22 אחוזים (כמו בשנת 1967), והעובדה שגידול זה לא בא לידי ביטוי ניכר יותר בתוספת היצוא מקורה בכך שחלקם של ענפים אלה ביצוא והיקפו המוחלט של היצוא בשנים קודמות היה נמוך.

סך היצוא התעשייתי גדל בשנת 1968 בכ-96 מיליוני דולרים. מתוך סכום זה בלט הגידול בקבוצת מוצרים אשר יצואם מושפע, לפחות בזמן הקצר, מגורמים שחלקם הם חצוניים לתהליכים הכלכליים במשק עצמו. ערך היצוא של מוצרים אלה גדל בכ-66 מיליוני דולר, (ראה לוח י"ב-9) בתוך קבוצת מוצרים זאת כלול גם יצוא היהלומים, אשר גדל ב-36 מיליון דולר ויצוא "מוצרי מתכת אחרים" שגדל ב-18 מיליוני דולרים.

לוח י"ב-9

היצוא התעשייתי וגידולו, לפי קבוצות מוצרים נבחרות, 1964 עד 1968
(מחירים שוטפים)

סך היצוא התעשייתי	היצוא התעשייתי פרט ליהלומים	יצוא ענפים מיוחדים *	היצוא התעשייתי פרט ליהלומים וענפים מיוחדים
(מיליוני דולרים)			
1964	279.5	161.3	163.4
1965	313.9	181.9	75.9
1966	373.1	208.0	94.7
1967	384.9	227.0	90.3
1968	480.2	286.1	119.7
שיעור הגידול לעומת השנה הקודמת (אחוזים)			
1965	13	13	20
1966	19	14	25
1967	3	9	-5
1968	25	26	33

* ב"ענפים מיוחדים" נכללים: מכרות ומחצבים, מוצרי פרי הדר, שמנים, דלק, מוצרי מתכת אחרים, ייצור ותיקון מטוסים וגרוטאות. בקטגוריה זו נכללו כל אותם ענפים שיצואם מושפע במידה גזרת על ידי גורמים ספציפיים, טאינס קשורים בהתפתחויות הכלכליות הרגילות של המשק.

ה מקור: נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

¹ אינדיקטורים חלקיים למידת התבססותם של ענפי התעשייה השונים ניתן למצוא בלוח י"ב-9 המפריד בין ענפי יצוא "מיוחדים" ואחרים, וכן באחוז היצוא בתפוקה המופיע בלוח י"ב-10.

יצוא המוצרים "מענפים מיוחדים" גדל ב-1968 בשיעור 33 אחוזים, לעומת ירידה של 5 אחוזים בהיקפו בשנה הקודמת. את הירידה ביצוא הענפים המיוחדים (ירידה שחלה גם ביצוא היהלומים), בשנת 1967, יש לזקוף בעיקר לקשיים שמחוץ למשק, כמו האטת הסחר העולמי, משבר בשוק היהלומים, סגירת שוקי מזרח אירופה בפני היצוא הישראלי ועיכובים בגלל מלחמת ששת הימים. ההאצה המחודשת ביצוא זה מקורה בסילוקם של מרבית הקשיים שהוזכרו. בהרכב היצוא התעשייתי, כפי שתואר למעלה, נעוץ ההסבר לתופעה, התמונה לכאורה, של האטה ביצוא בתקופת שפל בביקוש המקומי והאצה מחודשת שלו דווקא בתקופה בה חל גידול רב בביקוש המקומי. בענפים המייצרים בתנאי תעסוקה מלאה את מרבית תוצרתם לשוק המקומי חלה אמנם עלייה ביצוא בתקופת המיתון אך זו קווצה בירידה שחלה ביצוא הענפים המיוחדים. מחירי היצוא התעשייתי לא השתנו במידה ניכרת במשך השנה¹. בממוצע לכל התעשייה הסתמנה ירידת מחירים של אחוז אחד בלבד. במספר מוצרים חלו ירידות מחירים חריפות יותר, ובעיקר בולטת הירידה באשלג (ירידת מחירים של 18 אחוזים) מוצרי פרי הדר (15 אחוזים צמיגים (10 אחוזים). ובמוצרי הלבשה מעור ומאריגים שונים (ירידת מחירים בשיעורים שונים).

א. היצוא לפי ענפים

היצוא בענפי התעשייה גדל בשנה האחרונה בשיעורים שונים. ירידה בערך היצוא חלה בשני ענפים, ביצוא העץ ובמינרליים אל מתכתיים. הירידה בענף העץ נעוצה ברובה בירידת כדאיותו של יצוא הליבדים בעיקבות פחות הלי"ש בגובמבר 1967. ירידת כדאיות היצוא נעוצה בעובדה שהתשומות לייצור לבידים נקנות בארצות שלא פיתחו את מטבעותיהן במקביל לפחות הלי"ש. בענף המינרלים האל מתכתיים הצטמצם יצוא מלט, לאחר עלייה מתמדת בשנים האחרונות. כן ירד גם יצוא צינורות אסבסט. צימצום היצוא בענף זה מקורו, כנראה, בעליית הביקוש המקומי למוצרי.

בין שיעורי הגידול הבולטים במיוחד, ניתן לציין את הגידול ביצוא מוצרי מתכת (150 אחוזים). הגידול התרכז, רובו ככולו, ביצוא "מוצרי מתכת אחרים".

גם יצוא ציוד חשמל ואלקטרוניקה גדל בשיעור בולט והיקף היצוא כמעט שהוכפל. העלייה ביצוא ענף זה נמשכת כבר מספר שנים ובקצב מהיר למדי. כאשר התרכזות היצוא היא בקבוצות מוצרים כמו מכשירי שידור וקליטה, רכיבים אלקטרוניים וציוד אלקטרוני ספציפי אחר. ביצוא כלי הובלה חלה אומנם האטה בגידול היצוא אולם שיעורו בשנת 1968 דומה לשיעורי הגידול שהתקיימו בענף לפני 1967. עיקר ההאטה בגידול מקורה ביצוא התעשייה האווירית, אשר בשנה הקודמת כמעט ושולש, ואילו בשנת 1968 גדל ב-50 אחוזים בקירוב.

גידול בולט ביצוא חל בענף "שונות" והתרכז רובו ביצוא של מכשירי מדידה חשמליים, וביצוא חפצי חן. שתי קבוצות מוצרים אלה גדלו בשנה הקודמת בשיעור נמוך יותר והכתיבו את קצב הגידול המתון יותר בשנת 1967.

יצוא היהלומים, אשר קטן בשנה שעברה, בעקבות המשבר העולמי בשוק היהלומים, גדל בשנת 1968 בכ-23 אחוזים לאחר התאוששות הסחר הבין לאומי. עיקר הגידול בערך היצוא מקורו בעלית הכמות המיוצאת בשיעור של 18 אחוזים. כן היתה עלייה של 4 אחוזים במחירי היהלומים. יצוא המכרות והמחצבים גדל השנה בקצב איטי מהממוצע בכלל התעשייה. סך הגידול בענף הוא תוצאה של גידול ביצוא צמנט נחושת ופוספטים וירידת מה ביצוא האשלג. עליית תקבולי היצוא בענף היתה קטנה יחסית לכמות המיוצאת, בעקב ירידת מחירי האשלג, בעוד שמחירי צמנט הנחושת והפוספטים נשארו ללא שינוי. הירידה במחירי האשלג בשווקים העולמיים נמשכת

¹ השינוי במחירים נמדד לפי השינוי "בערך היחידה", דהיינו, שינוי ערך היצוא בדולרים מחולק בשינוי בכמות היצוא ביחידות פיזיות.

היצוא התעשייתי לפי ענפים ראשיים וחלק היצוא בתפוקה, 1965 עד 1968

אחוז היצוא הישייר * בתפוקה 1968	העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת				סך כל היצוא 1968 (מיליוני דולר)	
	1968	1967	1966	1965		
41.3	9.5	3.3	21.5	31.2	33,745	מכרות ומחצבים
7.1	21.7	7.1	5.5	7.2	43,583	מזון
18.1	21.5	18.7	14.6	0.1	50,136	טקסטיל
15.3	22.8	2.2	5.6	8.9	13,531	הלבשה
5.0	-5.0	14.5	-8.3	14.1	8,128	מוצרי עץ
3.7	8.4	160.0	-24.1	-1.3	2,198	נייר קרטון ומוצריהם
5.0	5.3	29.5	22.9	-13.4	3,902	הדפסה והוצאה לאור
3.9	28.9	29.6	46.4	1.0	1,907	עור ומוצרי
12.1	14.9	-9.5	12.6	4.3	12,720	מוצרי גומי ופלסטיק
15.8	19.1	17.4	28.4	17.6	44,702	כימיקלים
2.4	-19.4	-11.0	-0.3	34.6	3,817	מינרלים אל מתכתיים
100.0	22.9	-4.4	25.1	11.6	194,108	יהלומים (נטו)
6.9	15.0	-42.3	13.4	102.6	5,263	תעשייה בסיסית של מתכת
4.1	149.0	-15.8	16.8	30.2	32,966	מוצרי מתכת
4.5	6.2	86.3	30.5	149.2	5,244	מכונות
4.0	97.0	87.0	4.2	87.1	5,477	ציוד חשמל ואלקטרוניקה
5.3	37.6	77.9	47.9	-26.6	10,953	כלי הובלה
23.5	46.0	32.7	17.1	-21.1	7,964	שונות
15.8	24.8	3.1	18.8	21.6	480,217**	סך כל התעשייה
10.5	26.3	9.1	14.3	13.4	286,236	סך הכול בלי יהלומים

* היצוא בל"י של שנת 1967 במחירים ליצור.

** מתוך סך כל היצוא התעשייתי נוכח 0.1 מיליוני דולר שהם העברות לחברות ישראליות לחו"ל.
המקור: נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

מאז 1965 והן תוצאה של תחרות מצד מכרות האשלג העשירים של קנדה. התקבולים מיצוא האשלג קטנו לעומת 1967 למרות גידול של 20 אחוזים בכמות המיוצאת.

היצוא של קבוצת הענפים: מזון, טקסטיל והלבשה גדל אף הוא בשיעור נמוך במקצת בהשוואה לממוצע בתעשייה כולה. עם זאת, שיעור הגידול בשנת 1968 גדול במידה ניכרת מזה שנמצא בשנתיים הקודמות.

בענף המזון יצוא השמנים כמעט שהוכפל, לאחר שלוש שנים רצופות של ירידה. לעומת זאת, גדל יצוא מוצרי פרי הדר בכ-7.5 אחוזים בלבד. עלייה זאת היא תוצאה של הרחבה ניכרת בכמויות ששווקו וירידת מחירים של כ-15 אחוזים.

ביצוא ענף הטקסטיל גדל היצוא של חוטי כותנה וחוטים סינטטיים, לאחר ירידה בשנת 1967. מצד שני, ירד היצוא של אריגי כותנה, לאחר עלייה, כמעט קבועה בשנים קודמות. ביצוא אריגים אחרים (סינטטיים וצמר), חל גידול ניכר, אם כי ביצוא אריגים סינטטיים חלה האטה בהשוואה לגידול בשנתיים הקודמות. בסך כל יצוא הטקסטיל נמשכת המגמה שהסתמנה גם בשנה קודמת של מעבר ליצוא אריגים במקום יצוא חוטים. ביצוא מוצרי הלבשה חל גידול בולט ביצוא מוצרי קונפקציה ולבוש עור, ואילו במעילי גשם חל גידול המהווה ניגוד לירידה המתמדת של היצוא בשנים קודמות. עלייה בולטת חלה ביצוא "גרבי מכנס", שלמרות ירידת מחיר ניכרת גדל ערך יצואם בלמעלה מ-4 מיליון דולר.

ביצוא ענפי הכימיה והעור נמשכה העלייה בקצב שאפיין יצוא זה גם בעבר. ביצוא העור גדל יצוא לוחות עור ופרוות, ואילו ביצוא ענף הכימיה בלט הגידול ביצוא דלק מזוקק, חומרי גלם פלסטיים ומוצרים פרמצבטיים. לעומת זאת, חלה האטה ניכרת ביצוא של חומרי הדברה. יצוא מוצרי גומי ופלסטיקה גדל בשיעור נמוך מהממוצע, למרות שחלה בו האצה בשיעור הגידול בהשוואה לשנים קודמות. עיקר הגידול בערך היצוא נבע מיצוא צמיגים. ביצוא זה חלה ירידת מחירים של כ-10 אחוזים, אך למרות זאת גדל ערך היצוא, בעיקבות הגדלת הכמות המשווקת ב-14 אחוזים. ירידת מחירי הצמיגים הנמשכת כבר מספר שנים נעוצה בחלק היצוא המשווק לאירופה. בעוד שבשווקים אחרים מסתמנת התיצבות ואף עליית מחירים.

4. ההשקעות בתעשייה

בשנת 1968 חל גידול של כ-88 אחוזים בהיקף ההשקעות בתעשייה. הגידול המואץ בהשקעות בשנה האחרונה בא לאחר האטה רצופה שנמשכה מאז 1963, וב-1965 הפכה אף לירידה. האטת ההשקעות, ובעיקר האטה שחלה בהשקעות ציבוריות, היתה בין גורמיו הראשונים של המיתון, מאוחר יותר קטנה גם ההשקעה הפרטית כתוצאה של תהליך המיתון. התאוששות ההשקעות בשנה האחרונה נבעה הן ממדיניות הממשלה שפעלה במישרין ובעקיפין לעידוד ההשקעות במשק והן משינוי ציפיות המשקיעים הפרטיים עם יציאת המשק מהמיתון¹.

לוח י"ב-11

השקעות בתעשייה ב-1968 והשינוי הריאלי בהן, 1963 עד 1968

1968	העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת						
	1968	1967	1966	1965	1964	1963	
(מיליוני ל"י, מחירים שוטפים)							(אחוזים)
א. השקעות במכונות ציוד וכלי תחבורה	22.1	2.7	-3.1	-15.3	-24.6	110.9	351.3
השקעה במבנים	15.8	17.0	-15.2	-40.0	-17.7	41.0	115.2
סך הכול	19.6	8.2	-8.2	-25.3	-22.4	87.6	466.5
ב. השקעות בציוד מיבוא	25.1	0.6	-5.7	-15.0	-31.7	155.1	265.3
השקעות בציוד מייצור מקומי	13.0	8.4	2.6	-16.0	-10.1	40.8	86.0

ה מקור : הלשכה הברוכית לסטטיסטיקה.

בהרכב ההשקעות הסתמנה בשנים האחרונות ירידה בולטת בחלק ההשקעות במבנים ובמקביל לכך חלה עלייה בהשקעות בציוד וכלי תובלה. בשנה האחרונה היה היקף ההשקעות בציוד גדול פי שלושה מהיקף ההשקעות במבנים. חלקן של ההשקעות בציוד גדל מאז 1964 מ-60 אחוזים עד לכ-75 אחוזים בשנת 1968.

הירידה בהיקף ההשקעות במבנים מקורה בהיווצרותו של עודף מבנים בשנים 1962-1964 שהיו שנות בנייה מואצת. גורם נוסף אשר פעל החל ממצית השניה של 1967 ובעיקר בשנת

¹ ראה פרק ההשקעות.

1968 בכיוון דומה היה הגידול הניכר בהשקעות בציוד. חלק מגידול זה נבע מפרויקטים ציבוריים גדולים — אזוריים וביטחוניים עתירי ציוד, ואילו החלק האחר ניוון מביצוען של השקעות דחיות בציוד ובמלאי או השקעות עקב שינויים במערך האירגוני-הנדסי של הייצור אשר לא דרשו תוספת ניכרת של מיבנים.

קרוב למחצית ההשקעות בתעשייה התרכזו בענפי הטכסטיל, מוצרי מתכת, כימיקלים ומוצרי גומי ופלסטיק. בכל אחד מענפים אלה בלטה התופעה של השקעה בפרויקטים בודדים גדולים בצד השקעות רבות בסדר גודל קטן יחסית.

חלקן של השקעות בציוד מיצור מקומי בסך כל ההשקעות היה השנה כ-18 אחוזים לעומת 57 אחוזים שהיוו ההשקעות בציוד מיבוא. העלייה הגדולה בהשקעות מיבוא מבטאת רק בחלקה תחרות בין ייצור מקומי של נכסי ציוד ויבוא, ואילו חלקה, וכנראה אף המכריע, מציין השלמה בין נכסי ההשקעה המיובאים והמיוצרים בשוק המקומי.

מלאי ההון הגולמי הריאלי בתעשייה גדל בשנת 1968 ב-8 אחוזים בקירוב. הגידול בשנה זאת מהווה תפנית בתהליך האטת קצב גידול מלאי ההון שהתקיים בתעשייה מאז 1963. למרות ההאטה בשיעור גידולו של המלאי בשנים הקודמות הצטבר בתעשייה מלאי בלתי מנוצל, אשר אפשר את ההרחבה בייצור מאז המחצית השנייה של 1967.